

door ingang
g, alsof geen
ad, schoolbe-
nizij er eerst
te, ontken-
ergaderingen,
hapsoefening
in voorlezing
ar plaats is,
tanddele van

dat de macht
king spreekt,
lit, waar pre-
van één half
n de Schrift
n haar recht

toegegeven,
le lezing van
gen zelfstan-
nlijk bij de
het kerk-
preek be-
berige slechte
erformeerde
toefening als
te, een verga-

vanzelf, dat
en pas, even
in afgedaan,
te grijpen in
dienst, zoo dat
ng onvolledig

maar nadat

en in hanst
f de eigen-
Lezer zwijgt
zoo dat eerst
e, en dat de
den Dienst,
werking kan

ndruk geves-
t de Heilige
akter droeg,
ken van de
boven stond,
rechtstreeks
hoog boven
oos feilbaren

e lezing der
minder aan-
op een bui-
orden over-
moet door de

dan ook van
erd, dat een
ander zou
e kerk van
elk altoos,
en Dienaar

et werktuig-
dezen regel-
is er in een
Opziens die
nbaar lezo-
e Opziens

laten doen,
ebbe niet de
die van er
op in zijn

hier alleen
ge behoort

n wezenlijke
staats, maar
nder ond-
men daar-
atten, maar
o den goeden

men vroeger
andere lan-
koor. Men
en aan-
ch vooraf te
en zang te
zal te zeggen
meente ver-
bespreking,
ngeslipt, dat
geleid heeft,
ing te doen

indrukweke-
er niet meer
one van de
Men gans-
zingen, en
k het Rome-
af.

onzerzijds
den Voor-
Want wel
nsluipen, en
e, in de kerk
zeijne van
meester had
te kunstzan-
zingen, de
stond, zich
ille bewon-
g, luisterde,
ring. Onder
t in.

dat men, om
Voorlezer in
aar nu een
een instru-
e hieruit de
en ook de
e ging be-

en daardoor
orzingen en
als geheel
derscheid-
hrift plaats
Opziens,
er broeders
or genoege

zame gaven bezit. Is er zulk een onder de
Opziens of Diakenen, dat deze het dan
doe, of zoo niet, dat dan een der andere
broeders optrede, mits onder leiding en
instructie van den kerkeraad. Hoe dit voor-
zinnen dan met het orgelspel in verband
moet gezet, komt later ter sprake. Thans
volgt er alleen uit, dat men van de lezing
der Heilige Schrift het voorlezen geheel
afschiede, en de lezing daardoor weer in
haar volle betekenis late uitkomen, als een
zelfstandig onderdeel van den eigenlijken
Dienst.

Doch hier volgt dan ook uit, dat de
plaats voor hem, die de lezing der Heilige
Schrift doet, niet symbolisch laag onder
den hoogen predikstoel mag zijn.

De lezing der Heilige Schrift moet zijn
en blijven het lezen van het Woord van
God in het midden der vergadering.

Dit doel nu poogde men oudtijds te ver-
wezenlijken door zijwaarts op de verheve-
heid, waarop het bestuur van de vergade-
ring zat, vlak vooraan een lezenaar aan
te brengen, en van daar de lezing der Schrift
te doen plaats hebben, terwijl dan aan de
andere zijde de plaats was aangewezen voor
de prediking. Eerst toen men zoo groote ker-
ken bouwde, dat men op zoo verre afstand
niet kon gehoord worden, heeft men den
kansel buiten die verhevenheid midden
onder de vergaderden geplaatst.

Maar in goed gebouwde kerken met
galerijen, niet dieper dan een 20 à 25 meter
in straat, en berekend op een vergadering
van hoogstens een kleine 2000 personen,
bestaat dit bezwaar niet. Op dien afstand
kan men zich, vooral zoo de kerk van
achteren rondloopt, en door de galerijen af-
gesloten is, zeer wel van het platform af
verstaanbaar maken.

En met het oog hierop nu zou het aan-
beveling verdienen om de plaats voor den
Lezer en de plaats van waar de Predi-
ker sprak, symmetrisch te coördineren.

Twee zouden dan dienst doen, een Die-
naar des Woords en een Ouderling; eerst
zou de Dienst der geboden worden opge-
dragen, daarna de Lezing der Heilige
Schrift komen, beide malen met gezang af-
gewisseld, en ten slotte de predikatie.

En bleek het op een dorp niet wel doen-
lijk twee ambtsdragers alzoo te laten op-
treden, dan zou er niets tegen zijn, dat de
Dienaar des Woords alleen dienst deed,
zoo wel den Dienst der geboden, als de Lezing
en de Predikatie.

Maar wat in elk geval weg moet, is de
nu schier overal bestaande meening, die
reeds door den bouw en de inrichting der
kerk den indruk geeft, alsof de Lezing der
Heilige Schrift iets ondergeschiks en bij-
komstigs ware.

Anticritiek.

De heer Kuiper, van Schraard, zond ons
op de enkele regelen, die we aan zijn
zeggens wijdden, een breede anticritiek, van
weinig minder dan een kolom.

Ziehier wat hij schrijft:

Mijnheer de Redacteur!

Niet alleen neem ik gaarne aan, maar ik ben
er zelfs ten stilligste overtuigd van, dat U niets
anders beoogt, dan de *ter van God en de uit-
breiding van Zijn Koninkrijk*. Uw bedoel-
ingen zijn dus bij mij boven alle verdenking
verheven. En toch waag ik het nogmaals uit
te spreken, dat U in 1869 op blz. 24 van Uw
Berouw op het Volkgenoot een stelling heeft
vernieuwd (en toe nu te vasthouden), waardoor,
ook en vooral op Uw standpunt; wanneer die
stelling practisch wordt toegepast, de *heerschappij
over land en volk aan den duivel wordt gegeven*.
Deze bewering heb ik verdelgd in mijn pole-
miek tegen het *Christelijk Schoolblad* (waaraan
de woorden, die U van mij in de *Herant* aan-
haalde, ontleend zijn), en wil ik ook tegen U
verdedigen, mits: 1°. Uw door mij gewraakte
stelling in zijn geheel in de *Herant* wordt af-
gedrukt; 2°. er onder worde geplaatst, wat ik
in het *Chr. Schoolblad* er reeds van zei en 3°.
U van mijn aanklacht U niet afmaakt met
eenige uitroepingen van verbazing en smart,
maar er werkelijk argumenten tegen inbrengt.
Wat U over mijne bewering in de *Herant*
schreef, is er wel op berekend, om Uw lezers
grootte oogen te doen openzetten, en in hunne
rijen een afkeurend gemompel er over te doen
orgaan, maar is ter ontzenuwing van mijn aan-
klacht en ter ontdekking der waarheid van mij
en ganser weerde.

Het is mij onbegrijpelijk, hoe U mij het vol-
gende hebt in den mond kunnen leggen: "Het
volk aan de heerschappij van den duivel prijs
geven," dat is werkelijk, wat de *Herant* doet.
Dat is het kort bestek van Dr. Kuypers leven.
Dat is zijn ideaal, want 1°. geldt het de kwe-
stie's der democratie en der scheiding van Kerk
en Staat, die allereerst politieke kwestie's zijn
en dus meer door Uw politiek orgaan, de *Stand-
daard*, dan door Uw *Kerkelijk* blad, de *Herant*
worden besproken en 2°. heb ik er in het
Chr. Schoolblad zowel als in de *Geref. Kerk*
uitdrukkelijk bijgevoegd dat U het geven der
heerschappij over ons volk aan den duivel niet
wil en niet bedoelt, zoodat u het thans niet mag
laten voorkomen, alsof ik gezegd had, dat dit
Uw ideaal is.

En even onbegrijpelijk is het mij, hoe U het
volgende hebt kunnen zeggen:
"Ja, dat zegt een man, die derwijs onbevoegd
tot oordeelen is, dat hij nog zelfs het onder-
scheid niet vat tusschen den plicht, die op
iemand van Godsweg rust en den plicht, die
de Overheid hem onder strafbeveling mag
opleggen."

Toen U deze woorden ter neer schreeft, hebt
U klaarblijkelijk over het hoofd gezien, wat ik
in het P. S. onder mijn *Replik* tegen het
Christelijk Schoolblad zei:

"De opmerking is gemaakt, dat de mensch
voor God geen recht heeft, om God niet te
dienen, doch wel voor de menschen. Deze op-
merking is onjuist, daar de menschen (de maats-
chappij) er belang bij hebben, dat God gediend
wordt en dus ook om zich zelfs wil op waren
godsdienst moeten naderen."

Tevens verklaarde ik in mijn *Replik* (zie
begin van het 2e gedeelte), dat de Overheid
alleen Godsdiensreus kan zijn, *en ten goede*,
niet door op godsdienstig gebied neutraal te
zijn en alle godsdiensten van gelijke waarde te
verklaren, maar door met geestelijke middelen

op te komen voor de *geopenbaarde* godskennis
en te ijveren voor het *waarschijnlijke* Christendom
dat de Overheid als Overheid moet kennen en
verstaan."

Ik redeneerde dus als volgt: het Christendom
is in het belang der menschheid, der maats-
chappij; de Overheid is Gods diensreus *om ten
goede* en is dus van *Godsweg* geroepen,
ook in het belang van het algemeen welzijn,
het Christendom te bevorderen; ergo heeft de
mensch niet alleen tegenover God, maar ook
tegenover de Overheid en zijn medemenschen
een *recht en geen vrijheid*, om God niet te
dienen en geen Christen te zijn en heeft de
Overheid derhalve de bevoegdheid, de Christe-
lijke belijdenis en wandel harer onderdanen
te controleren, ja, zij is zelfs *verplicht*, dat
te doen.

Het bedoelde onderscheid heb ik dus niet
alleen "gevat," maar ook *duidelijk* aangewezen
en er het mijne van gezegd.

"Waar gaan wij toch heen, als men op zulk
een wijze zijns naasten goed gerucht bevo-
dert?" roept U ten slotte uit. De *Geref. Kerk*
blameert U nooit en zij noemt Uw naam alleen,
wanneer zij *argumenten* tegen U aanvoert. Maar
waar U geen gelegenheid voorbij laat gaan, om
de Ned. Herv. Kerk aan te vallen (zelfs over
nietigheden als het vertoonen van lichtbeelden
in een Ned. Herv. Kerkgebouw op een *werkdag*)
mag daar de *Geref. Kerk* de Ned. Herv.
Kerk niet verdedigen en moet zij in dit ver-
band niet Uw naam noemen? Zelfs de kwestie
Dr. Bahler gaf U aanleiding, de Ned. Herv.
Kerk een houw te geven en in die kwestie
hebben de Kerkelijke Besturen wel *degelijk* het
recht aan hun zij.

Doch genoeg. In weerwil van alle verschil
van meening, betuig ik U, Wel. Eerw. Hooggel.
Heer, gaarne mijne hoogachting en bid ik over
U Gods *besten* zegen af.

J. KUIPER.

Schraard, 23 April 1898.

Ook nu nog schijnt de heer Kuiper
het onbetamelijke van zijn zeggen niet in
te zien.

Het zij zoo.
Als enig antwoord onzerzijds sta hier de
mededeeling, dat de toespraak waarin de heer
Kuiper een *prijzegeving van ons land aan
den duivel* zag, mede werd aangehouden door
wiltjen Mr. Groen van Prinsterer, en dat
deze Christenstaatsman in mondeling en
schriftelijk zijn *hooge ingenomenheid* met
deze toespraak te kennen gaf.

Van tweeën één dus.
Of de heer Kuiper is scherpsinniger
dan Groen van Prinsterer, die dan zoo bot
was, om er dit schrikkelijk kwaad niet in
te ontdekken.

Of, erger nog, Groen van Prinsterer was
het er zelf mee eens, en heeft dus ook al,
met de beste bedoeling, volk en land
aan den duivel helpen overleveren.

Maar, neen, laat ons zoo niet voortgaan,
maar liever den heer Kuiper toebidden,
dat hij den zedelijken moed grijpe, om
rondborstig en eerlijkweg zijn oeprecht
leedwezen over zulk een taal, in de *Gere-
formeerde Kerk* zelve, uit te spreken.

De *Herant* doet er hiernee het zwij-
gen toe.

Voor Kootwijks Scholen.

Voor Kootwijkerbroeks school ontvangen, een
mooie kaart van Palaelina, van de Geref.
Jongel. vereen. „Jonathan" te Schiedam.

DS. HOUTZAGERS.

Uit de Pers.

Over de worsteling van het Calvinistisch
element in den boezem onzes volks schrijft
Ds. Gipsen in de *Bazuin* o. m. dit:

Gelijk ik u in mijn vorigen brief schreef, is de
naam Ned. Herv. kerk nog de uitdrukking van
een berispende gedachte, die op velen een grooten
invloed uitoefent. Men zou Dr. Kuiper veel kunnen
vergeven, mischien zelfs zijn Christelijke demo-
cratie, zoo hij maar vermeden had het conflict met
de Ned. Herv. kerk.

En wat daarbij opmerkelijk is, is wel het ver-
schijnsel, dat in de hoogere kringen des levens en
in den deftigen